

Õiguskantsler

Riigikogu põhiseaduskomisjon
pohiseaduskomisjon@riigikogu.ee

Teie nr

Meie 19.05.2023 nr 16-4/230694/2302716

Ettekanne

Austatud põhiseaduskomisjoni esimees

Toetudes põhiseaduse § 139 lõikes 2 õiguskantslerile antud võimalusele, juhin Riigikogu XV koosseisu põhiseaduskomisjoni liikmete tähelepanu mõnele küsimusele, mis on õiguskantsleri töös silma jäänud. Kõigi nende probleemide lahendamine eeldab kehtivate õigusaktide muutmist.

Kohalike omavalitsuste järelevalve kohalike eeskirjade täitmise üle

Linnadel ja valdadel on õigus [kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse](#) (KOKS) vastavate sätete alusel kehtestada heakorraeeskirjad, koerte ja kasside pidamise eeskirjad jne. Kui avalikes huvides on kehtestatud põhiseaduspärased reeglid, tuleb õigusriigis tagada ka nende täitmine ning täitmise tagamise viis peab olema seaduses kirjas.

Praeguseks on kujunenud olukord, kus õigusnormidest ei selgu üheselt, kuidas on linnal või vallal võimalik eeskirja rikkujat korrale kutsuda enne süüteo toimepanemist. Nii näiteks vaieldakse selle üle, kas inimesi ohustava (eelkõige vabalt ringi jooksva) koera omanikule tohib teha ettekirjutuse vormis hoiatuse, et ta oma koera liikumist seaduse ja eeskirjade kohaselt piiraks. Vaieldakse, kas ettekirjutuse tegemiseks saab rakendada korrakaitse seaduse üldvolitust või mitte. Väärteokaristused (vt KOKS 11¹. peatükk) on ette nähtud juhtudeks, kui inimese tervisele või varale on kahju juba tekitatud.

Seesugused vaidlused tuleks lõpetada ja tagada inimeste turvatunne. Selleks tuleb omavalitsustele anda õigus tõhusalt kontrollida KOKS-i sätete alusel kehtestatavate eeskirjade täitmist, anda see õigus üheselt mõistetavalt ning arvestades kohaliku omavalitsuse enesekorraldusõigust ([Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) § 154 lõige 1). KOKS-is oleks vaja sätestada, et linnad ja vallad võivad teha eeskirja täitmata jätmise eest ettekirjutuse ning vajadusel rakendada asendustäitmist või sunniraha. Seda probleemi on põhjalikult käsitletud riigihalduse ministrile 31.01.2023 saadetud [kirjas](#).

Linna- ja vallavolikogu liikmete seaduslike õiguste kaitse korraldus

Volikogu liikmed vajavad võimalust kaitsta oma õigusi halduskohtus. Kehtiva õiguse kohaselt on volikogusiseste õigusvaidluste lahendamine küll halduskohtu pädevuses, kuid volikogu liikmetel pole vastavat kaebeõigust. Kollegiaalorgani (volikogu) ja selle liikme (volikogu liikme) vahel sisesuhetes tekkinud õigusvaidluse saab halduskohus lahendada vaid juhul, kui seadus selle selgelt

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

ette näeb. Praegu seadus seda ei võimalda. Riigikogu liikmete tarbeks on selline regulatsioon kehtestatud ([põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seaduse](#) §-d 16 ja 17). Riigikogu saab sarnase regulatsiooni kehtestada ka volikogu liikmete huvide kaitsmiseks. Seda teemat on käsitletud Riigikogu põhiseaduskomisjonile 10.05.2019 saadetud [kirjas](#).

Viisa alusel Eestis viibivate vanemate vastsündinud lapse õiguslik staatus

[Välismaalaste seaduses](#) (VMS) ei ole selgelt reguleeritud Eestis sündinud lapse õiguslikku staatust juhul, kui lapse vanemad viibivad Eestis viisa alusel. Politsei- ja Piirivalveamet on teatanud vanematele, et nende Eestis sündinud laps on illegaalselt riigis viibiv inimene, kellele on võimalik viisat taotleda vaid välisriigis. Automaatne õiguslik alus riigis viibimiseks on olemas vaid nendel lastel, kelle suhtes kehtib kas välislepingu või muu õigusakti alusel viisavabastus.

[Eesti Vabariigi põhiseaduse](#) §-d 26 ja 27 tagavad perekonnapõhiõiguse. Põhiseaduse § 13 lõike 2 kohaselt kaitseb seadus igaüht riigivõimu omavoli eest. Põhiseaduse § 14 sätestab, et õiguste ja vabaduste tagamine on seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu ning kohalike omavalitsuste kohustus. Riigil tuleb kehtestada põhiõiguste kasutamiseks vajalik õigusraamistik ja kohased menetlused.

Lapsele ei ole võimalik enne tema sündi taotleda viisat ega elamisluba. See tähendab, et kui vanem viibib riigis seaduslikult, peab ka tema Eestis sündinud lapsel olema seaduse järgi õiguslik alus riigis viibida. Õiguslikult ei saa käsitada seaduslikult Eestis viibiva vanema Eestis sündinud last ebaseadusliku sisserändajana. Samuti ei ole võimalik seda last riigist välja saata. Põhjendamatu on ka nõuda, et vanemad peaksid lapsega Eestist lahkuma üksnes selleks, et talle riigis viibimiseks seaduslikku luba taotleda. Sellisele nõudele ei ole võimalik leida ühtki avalikest huvidest lähtuvat õigustust, sisuliselt on tegemist inimeste tarbetu jooksutamisega.

Eeltoodud arvestades on tegemist lüngaga Eesti õiguskorras. Õigusselguse ning põhiõiguste tagamiseks on vaja välismaalaste seaduses selgelt sätestada, et ka Eestis viisa alusel viibivate vanemate Eestis sündinud laps viibib riigis seaduslikult vahetult seaduse alusel.

Valimised

Leian, et kehtivad Riigikogu valimiste seaduse normid on põhiseaduspärased, nende alusel läbi viidud valimised on andnud legitiimse tulemuse ning valimiskaebuste menetlemise kord ja tähtajad on kooskõlas rahvusvaheliste tavadega. Riigikohus ei ole normide põhiseaduspärasust kahtluse alla seadnud, kuid on osutatud vajadusele valimisseadusi täiendada. Ka õiguskantsler on Riigikogul mitmel juhul palunud loobuda liialt üldistest põhiõigusi puudutavatest sätetest seadustes ja sisuliste põhiõiguste kasutamist ja kohustuste täitmist määravate põhimõtteliste otsustuste loovutamisesest täitevvõimule.

Riigikohus [märkis](#) elektroonilise hääletamise sätete kontekstis järgmist: „83. Põhiseadus kohustab seadusandjat otsustama kõik olulised küsimused (PS § 3 lõige 1), delegeerimata nende lahendamist alamalseisvatele organitele. Asjaolu, et Riigikogu valimise seadus on konstitutsiooniline seadus (PS § 104 lõike 2 punkt 2), rõhutab seda eriliselt. Elektroonilise hääletamise reeglistik tuleneb RKVS-ist, Vabariigi Valimiskomisjoni ning riigi valimisteenistuse aktidest nende koostoimes. Reeglistik on tugevalt kaldu seadusest alamalseisvate aktide poole ning sellest ülevaate saamine võib olla keeruline ka heade õigusteadmistega isikutele. On mõisteta, et kiire tehnoloogilise arengu juures võib olla keeruline leida optimaalne tasakaal seaduse muutmise protsessist tingitud paratamatu jäikuse ja tegeliku elu muudatuste ja vajaduste vahel. See ei väära siiski seadusandjal

lasuvat kohustust näha ette valimisseadustes piisavalt tihe regulatsioon kõigis valimisi puudutavates olulistest küsimustes, tagamaks organisatoorse, menetluslike ja materiaalõiguslike seadusenõuete abil seadusandja kontroll ja avalikkuse usaldus valimiste vastu. et elektroonilise hääletamise reeglid on sätestatud suures osas seadusest alamalseisvate aktidega, mistõttu võib olla keeruline neist reeglitest ülevaadet saada. Seetõttu võiks täpsustada e-hääletamise protseduure seadusega. Vajalikud täiendused tuleks välja töötada ja jõustada selliselt, et 2024. aasta Euroopa Parlamendi valimised saaksid toimuda juba täpsustatud normide alusel.“

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Teadmiseks: justiitsminister, siseminister

Marju Agarmaa 693 8447
Marju.Agarmaa@oiguskantsler.ee

Vallo Olle 693 8445
Vallo.Olle@oiguskantsler.ee

Kristiina Albi 693 8404
Kristiina.Albi@oiguskantsler.ee